

Háva kommunur loyvi at seta pening í partafeløg?

Er tað lögligt, at eitt bý-
ella bygðaráð setur pening
í privat handils-, idnaðar-,
skipa- ella líknandi felag?

Av fleiri ávisum
grundum loyvi eg mær
sum umboðsmaður í felag-
num at venda mær til
starvsnevndina við hesum
spurningi.

seinastu tíðina hevur
eitt og annað verið framtí
í fjølmiðlunum viðvík-
andi einum partvís útlend-
skum partafelag, sum við
ófinum metodum vil
trýsta eitt býráð til at
tekna eina rættlaga stóra
peningaupphædd sum
partapening. Bý- og
bygðaráð eru fólkavald til
at taka sær av almennum
uppgávum, so sum skúla-
spurninginum, ellis- og
rættarviðurskiptum, tí
sosiala sektorinum, vega-
og havnarviðurskiptum,
læknaviðtálukhølum, ren-
ovation, heilsunevndar-
uppgávum og mongum
líknandi. Fyri at útinna og
fyriskipa hesi mál eru bý-
og bygðaráðini heimild
til at áleggja borgarunum
skatt.

Hugsast kann eitt dømi
um kommunu, sum hevur
sett partapening í eitt
idnaðarfelag. Verður hall-
ið ov stórt, samtykkja
partaeigararnir at
veðhalda fyri meir pening
í mun til partarnar.
Bygðaráðið verður kravt
at útvega kapital, sum
ikki finst á figgjara-
ætlanini. Nakrir privat-
persónar — kanska stýb-
aðir av tí almenna —
trýsta fólkavald á bygð-
ráðið út í eina óvantaða
og óhaldbara støðu. Er
hatta lögligt, og er hatta
rætt?

Her á landi hava vit
hildið, at hvør borgari
hevur rætt til at tekna
pening í eitt felag, um
honum stendur í boði, og
eisini at lata vera, um
hann ikki hevur hug ella
ráð. Sum tað sær út í bløð-
unum, kann ein lætt fáa ta
fatan, at bý- og bygð-
ráðslimir eru hugaðir til at
taka pening av omanfyri
nevndu konti, skattaálíkn-
ingin er sett eftir, og so
seta henda pening í
privata fyrtøku fyri ikki at
siga internationalt
business. Kanska hevur
tað fyrri teir serligan áhuga
ifall teir sjálvir eru parta-
eigarar.

Yrkisfór eins og avlam-
in. Gomul og ung, røsk
og sjúk, einkjur og fad-
leys rinda sín skatt, tí tað
er lögbundin samfelags-
skylda. Gera tey ikki tað,
fáa tey pantfutan á
kroppin. Tað er sera neyð-
ugt at fáa greitt at vita,
hvat lógin loyvir og ikki
loyvir. Hvar er markið
fyri, hvussu kommunu-
skatturin kann umsistast?

Við Streym, 26.05.83

Leif Niclasen

Vit vilja ikki vera við at spæla við lívið her á jørð

sjónarmið

Ídag:

Heri Kragestein,
psykologur

Tað var hugaligt at siggja so
nógv fólk savnað um eitt so týd-
ingarmikið mál sum frið og av-
vápnað. Serliga tá hugsað verður
um tann ágang, friðarfólk her
heima eru útsett fyri. Tað ber
prógv um, at vit ikki óttast
ágangin, og tað er tekin um, at
tað ber til at savna fólk við ymis-
kum sjónarmiðum og við ymisk-
ari hugsan um tað eina: At vera
við til at gera Føroyar, og harvið
heimin tryggari at liva í, bæði hjá
okkum sjálvum og ikki minni fyri
komandi ættarliðini, og at vit
saman við fólk fyri eystan, vestan,
sunnan og norðan gera vart
við, at vit ikki vilja vera við til at
spæla við lívið á jørð. At vit ikki
vilja at lívið skal gerast innsats-
urin hjá teimum stóru fyri eystan
og vestan í teirra maktspæli.

Eg motti einum vinmanni nú
ein dagin, og hann tók til: «Halt
teig burtur frá hasum friðartvælti-
num. Tit megna aldri at fáa
kjarnorkuvápnini burtur, og
kriggj hevur altíð verið, og vil
altíð vera». Ein viðmerking sum
henda er ikki óvanlig at hoyra, og
nógv eru tey sum hugsa hana.
Tað eru fólk sum ynskja eina livi-
ligari verð sum hava hesar tank-
ar, eins og vit, men sum ikki tora,
tóra ella klára at brúka ynskið, og
ta ónøgd hon ber prógv um, til
skilgott arbeiði til frama fyri
friðararbeiðnum. M.a. einum frið-
arvirkssemi sum ger upp við
vápnaframleiðslu sum eina hina
mestu inntøku- og profittgevandi
framleiðslu í heiminum í dag.

Tað er vanligt at vit fornokta
nógv av tí, ið streymar móti okk-
um úr sjónvarpi, útvarpi og úr
bløðunum. Vit klára ofta ikki at
liva við tankanum um tað, ið
kann henda um eitt kriggj, ser-
stakliga eitt kjarnorkuvápn-
kriggj brestur á, vit burturbeina
hottanina, og ta framleiðslu- og
makthugsan hon er tekin um. Vit
burturbeina eisini tær hendingar
sum sagan longu nú kann greiða
okkum frá. Er tað ikki nóg mikið

við einum Hiroshima og einum
Nagasaki?

Tað verður ofta fort fram av
teimum sum ikki skilja ta hótan
sum kjarnorkuvápnadubbingin
er, at ætlanin við vápnunum ikki
er kriggj, men friður. Ein hugsan
sum er fødd eftir annan heims-
bardaga, og ment undir kalda
krignum og í seksti og sjeiti-
árunum fram til í dag. Vit eru so
upplóskað við hesari «friðar-
hugsan», at vit illa duga at hugsa
okkum, at tilveran kundi verið
óðrvisi, og fylgja tí krigspropa-
gandistunum og teirra pástand-
um um tað neyðuga í at velja
annan partin. Antin vinur ella
fjiggin. Sjálfur krigslogikkin
verður ikki spurnartekin sett við.

Millum aðrar, hava ameri-
kanskir kjarnorkuvápnaser-
frøðingar (1) roynt at gitt, hvør-
ar avleiðingar eitt globalt kjarn-
orkuvápnakriggj hevur við sær.
Grundin til at teir viðgera globalt
kriggj er fyrst og fremst, at um
eitt kriggj brestur á við kjarn-
orkuvápnunum, so er neyvan mögu-
lig at gera tað avmarkað, serliga
tá hugsað verður um avleiðingar-
nar. Høvuðsniðurstøðan er, at
tað er so at siga ómøguligt at
meta um avleiðingar, tí at so
nógv viðurskipti virka samstundis
inn á hvørt annað, tá tilkara
bumbur verða sprongdar: Stórir
partur av øllum samskipti í teim-
um ávarandi londunum verður
lagdur í oyði, høvuðsstaðir verða
lagdur í grús, fólk í milliónatali
missa lívið beinanvegin, uppáttur
fleiri doyggja av langtíðargeisl-
ingum, avgrøði og fenaður í
ómetalligum mongdum verður
oyddur, og dyrkingarøkið gerst
ónýtligt í nógv ár framyvir. Men
tann uppáttur meiri álvarsama
avleiðingin er, at vit kunnu rokna
við at ein partur (kanska stórir
partur) av sonevnda ozonlagnum
rundanum jørðina verður oyð-
lagt. Tað er tað lagið, sum ger, at
sólín ikki sendir deyðagevandi
ultraviolettar geislingar niður á

— Tað er alt umráðandi, at vit visa teimum durafjórðingin, sum vilja
træla okkum undir ta hugsan, at NATO er til fyri okkara skuld — er
til fyri at verja okkum. Vit vilja ikki hava nakað við hernaðarin-
stallationir at gera — hvorki amerikanskar ella russiskar. Vit ynskja
at fylkjast saman við teimum í Norðanlondum, teimum í Europa, ja,
um allan heim, sum eisini siga nei til kjarnorkuvápnakrigsmarruna,
sigur Heri Kragestein m.a. í Sjónarmiðum

jørðina. Hendir hetta, og vit vita
ikki, hvussu nógv skal til fyri at
skaða hetta luftlagið, fær hetta
so álvarsamar langtíðaravleið-
ingar fyri nærum alt liv á jørðini.
at roknast kann við oyðing av
mannaættini.

Skuldi tað ófatuliga hent, at vit
fingu eitt heimsumfatandi kjarn-
orkuvápnakriggj, gerast avleið-
ingar sum nevnt í versta falli,
at komandi ættarlið ikki siggja
dagsins ljós, og ljósið, vøkstirnir
og tað sum kanska livir eftir bliv-
ur eisini burtur, tí onki eyga
verður sum kann uppliva ljósið,
og vøkstirnar, sum kann undrast,
fegnast og syrgja. Deyðin sjálfur
doyr, tí deyðin hevur liv sum for-
treyt.

Tað er ikki givið, at vit fáa eitt
tiltikt kjarnorkuvápnakriggj við
teimum verst hugsandi avleið-
ingunum, men avleiðingar eru
so álvarsamar, at vit hava ikki
loyvi at lata eyguni aftur fyri tí
vanda sum verandi kjarn-
orkuvápnagoymslur rúma. Vit
hava bert eina verð, og vit kunnu
ikki loyva okkum at forða teim-
um, sum ikki eru fødd, livsmögu-
leikarnar. Aftrat hesum kemur at
ein möguligur bardagi kann
henda av tilvild. Inntil í dag hav
vit longu fleiri dømi um brek í tí
teknologi sum stýrir útskjóting
av kjarnorkuløddum missilum.
Tað vil við øðrum orðum siga, at
okkara liv er hót av einari tekno-
logi og einari teknologiskari
hugsan, sum setir oyðing í verk, í
berum kleyvarskapi. Og harvið
verða fruktirnar av fyra og einari
hávari milliárd av árum við livi
her á föld gjørdar til onkis.

Tað má sigast at vera grund-
leggjandi ørvitishugsan at hugsa
um kjarnorkuvápn sum treyt fyri
friði: gravarfriði, ja, men ikki ein-
um friði, sum ger tað möguligt at
byggja víðari á tær royndir sum
vit hava, og sum gera eina framtíð
møguliga.

Tað, sum eftir minari hugsan er
tann týðningarmesta uppgávan

hjá «Fólk fyri Friði» er:

- 1) at gera vart við teir vandar
sum dubbingin skapar,
- 2) at taka lögvatak saman við
fólki í øllum heiminum og
krevja í fyrsta lagi støðg fyri
allari kjarnorkuvápnadubbing
og síðan avvápnað, og
- 3) skipa fyri tiltøkum sum
kunnu vera við til at broyta
vanligu krigs- og dubbingar-
hugsanina, og harvið hugsan-
ina um, hvat ið tænar okkum
best, og sostatt trongja iðgj-
num ta veruleikanoktan sum
hugaheimur okkara er merkt-
ur av. Ein veruleikafylggjan,
sum hevur sína rót m.a. í tí, at
vit enn ikki sjálvi hava uppliv-
að avleiðingar av einum
kjarnorkuvápnakriggj.

Tað er alt um ráðandi, at vit í
felag siga NEI til tann orskap
sum eyðkennir heimspolitisku
støðuna, og visa teimum dura-
fjórðingin, sum vilja træla
okkum undir ta hugsan, at Nato
er til fyri okkara skyld, er til fyri
at verja okkum. Vit vilja ikki
hava nakað við hernaðarinstalla-
tionir at gera, hvorki ameri-
kanskar ella russiskar. Vit
ynskja at fylkjast saman við
teimum í Norðanlondum, teimum
í Europa, ja, um allan heim, sum
eisini siga nei til kjarnorkuvápn-
krigsmarruna.

Í hesum friðar- og fylkingar-
arbeiði mugu øll partapolitisk og
onnur áhugamála skúgvast til
viks. Tí friður og avvápnaður er
ein fortreyt fyri at vit í framtíðini
yvirhøvar kunnu vera ósamd í
politiskum og øðrum
sjónarmiðum.

Um eini 80 ár fara vit kanska
hoyra fólk á folkafundi tá siga:
Gott var at farnu ættarliðini tóku
stríðið upp og gjørdur tað mögu-
ligt at vit kundu liva.

Heri Kragestein

1) Tiltar frá amerikonskum kann-
ingararbeiði verður m.a. lagt fram og
viðgjørt í bókini hjá Jonathan Schell:
Jordens skæbne, Gyldendal, 1982.

Ørvitishugsan at kjarnorkuvápn eru treyt
fyri friði — jú gravarfriði